

A KIRÁLYI MAGYAR PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNYEGYETEMI KÖNYVTÁR 1928-BAN.

DR. PASTEINER IVÁN könyvtárigazgató a kir. m. Pázmány Péter Tudományegyetemi Könyvtár 1928. évi működéséről az alábbi jelentést intézte a nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úrhoz.

Mult évi jelentésemben voltam bátor rámutatni azokra az átalakításokra és reformokra, melyeknek végrehajtását a Könyvtár érdekében a legsürgősebbnek tartottam. Az átalakítások közül egynéhány — mint az új folyóirat-olvasóterem létesítése és a raktárhelyiségeknek modern vasállványokkal való felszerelése — a megfelelő anyagi eszközök hiányában egyelőre még nem volt megvalósítható. Ezzel szemben azonban örömmel jelentem, hogy a mult évi jelentésemben kifejtett programnak többi pontjait sikerült részben megvalósítani, részben a megvalósításukra irányuló munkákat megindítani.

Ami a Könyvtár épületére, berendezésére vonatkozó technikai reformokat illeti, ezek között különösen kettőt tartok igen sürgetőnek: a kézirati és ősnymtatványi osztály jobb elhelyezését és a villanyvilágítás bevezetését a könyvraktárakba. Mindkét újítást sikerült ez év folyamán megvalósítani.

A kézirati és ősnymtatványi osztály mindeddig a reáltanoda-utcai front második emeletének egy raktárhelyiségében volt elhelyezve, holott a tapasztalat tanúsága szerint a legfelső emelet a legkevésbé víz- és tűzbiztos és így legkevésbé alkalmas a Könyvtár e legértékesebb gyűjteményének befogadására. Emellett régi elhelyezésében a kéziratár csak igen nehezen volt megközelíthető, miután a második emeleti raktárhelyiségeket az első emelettel csak egy meredek és kényelmetlen létra köti össze. Mindez okok arra indítottak, hogy az első emeletnek a hivatali helyiségekkel szomszédos első raktártermét kiüríttessem és a könyvvállványok egy részének eltávolítása révén a kéziratár céljaira átalakíttassam. Az így nyert kéziratári helyiség nem csupán a könyvtárberendezés elveinek felel meg, hanem lehetővé teszi az anyag tetszetős és kényelmes elhelyezését és megkönnyíti azt is, hogy az egyre gyakrabban jelentkező külföldi látogatóknak, szakembereknek ezt az őket legjobban érdeklő anyagot

megmutathassuk. Együttal lehetővé vált ebben a teremben néhány dolgozó asztal felállítása a kéziratokat, ősnymtatványokat használó kutatók részére.

A másik nagyjelentőségű újításunk a villanyvilágítás bevezetése a raktárhelyiségekbe, a második emelet utcai frontjának kivételével. A vezetékek falba fektetett BERGMANN-csövekben futnak s így teljesen tűzbiztosak.

A raktárak világítása mellett végleges megoldást nyert az olvasóterem világításának kérdése is. Az 1919-ben létesített szükségvilágítást a terem két üvegteteje közé illesztett közvetett világítással helyettesítettem, melynek leglényegesebb előnye, hogy az egész teremben egyöntetű és majdnem teljesen egyenlő erősségű világosságot szolgáltat, átlagban 60—70 lux között mozgó fényerősséggel. Ezzel kapcsolatban a terem karzata alatti könyvespolcok kellő megvilágítására a karzat alatt villanylámpákat helyeztettem el.

Végül könyvraktári célokra lefoglaltam a souterrainben lévő összes még igénybevéttelen helyiségeket és a villanyvilágítást ezekbe is bevezettettem.

Itt említtem meg azt is, hogy a Rector Magnificus 1928. jún. 27-én kelt engedélye alapján az igazgatásom alatt álló Orsz. Könyvforgalmi és Bibliografiai Központ 2400 P évi bér fizetése fejében 6 évre bérbé vette az udvarra néző földszinti könyvtárőri lakás négy helyiségét és úgy e helyiségeket, mint a hozzájuk vezető két lépcsőt a saját költségére tataroztatta.

Ezek után legyen szabad rátérnem a könyvanyag rendezését, a Könyvtár használhatóságát illető reformjaimra. Mult évi jelentésemben két ilyen irányú programpontra foglalt helyet; ez az év mindkettőt közelebb juttatta a megvalósuláshoz. Az olvasótermi anyag revízióját és frissítését megkezdtem és a revízió gyorsan halad is előre, bár a beszerzési célokra rendelkezésre álló összegek elégtelen volta sokszor leküzdhetetlen akadályokat gördít a szükséges tankönyvek, kézikönyvek beszerzésének útjába. Eddig különösen az orvostudomány, fizika, kémia, nyelvészet szakok anyagát frissítettük fel. A revidiált anyagról — mint azt már mult évi jelentésemben jeleztem — két kartotékkatalógus fog készülni, melyek közül az alfabetikus már közel van a befejezéshez.

Ezirányú programmom második pontja: egy a közönség használatára szolgáló alfabetikus, kartotheák-rendszerű katalógus felállítása. A Könyvtár használhatósága, a látogató nagyközönség érdeke igen sokat fog nyerni e katalógus létesítésével, mert a közönségnek jelenleg rendelkezésére álló szakkatalógus rendszerében elavult és megbízhatóságában sem kifogástalan. E munkát meg is kezdettem már, de az amúgy is lassú és óriási munka a tisztviselői létszám elégtelensége miatt eddig csak lassan haladhatott előre.

Ez év folyamán az állami rendes és rendkívüli átalányból és az egyetemi hallgatók beiratásakor leróvott könyvtári díjaiból 95,000.— P állott könyvbeszerzés céljaira a Könyvtár rendelkezésére. Legyen szabad e helyen őszinte köszönetet mondanom a Nagyméltóságú Miniszter Úrnak azon 15,000.— P rendkívüli átalányért, melyet a 4835/1928. IV. ü. o. számú rendelettel a budapesti egyetem könyvtárai részére folyósított 20,000.— P-ből az Egyetemi Tanács a Könyvtárnak juttatott.

A rendelkezésre állott összegnek felhasználásáról az alanti beszerzési statisztika vételi adatai nyujtanak tájékoztatást:

Könyvgyarapodás.

Könyvtári szak	Vétel	Ajándék	Összesen
Hittudomány	361	43	404
Jogtudomány	334	600	934
Államtudomány	586	346	932
Orvostudomány	208	162	370
Természettudományok	314	404	718
Filozófia és pedagógia... ..	310	174	484
Történelem	601	258	859
Irodalomtörténet... ..	397	157	554
Művészettörténet, néprajz, földrajz	357	1006	1363
Nyelvészet	631	34	665
Szépirodalom	438	284	722
Disszertációk, értesítők, vegyesek	504	1726	2230
Americana		1195	1195

Vagyis a könyvgyarapodás összesen 11,430 darab, ebből 5041 darab vétel és 6389 darab ajándék.

Folyóiratgyarapodás.

Kurrens folyóiratok száma	772
Folyóirat-kötet ill. évfolyamgyarapodás ...	1591

Ha a könyvgyarapodás adatait összehasonlítjuk a tavalyi gyarapodási statisztikával, a vétel útján történt gyarapodás erős visszaesését állapíthatjuk meg (tavaly 6848). A könyvgyarapodás végső adata a tavalyi 10,328 darabbal szemben ugyan emelkedést mutat, ez azonban csupán annak köszönhető, hogy az ajándékok száma a tavalyival (3480) szemben kétszeresére emelkedett. Bármennyire örvendetes is azonban az ajándékoknak e nagymérvű szaporodása, a Könyvtár anyagának rendszeres kiéptítése mégis vétel útján történik s tekintettel a tudományos könyvtermelés állandó növekedésére, a Könyvtár nívtartása szempontjából

igen sajnálatos, hogy vásárlásainkat nemcsak növelni nem tudjuk, de sőt redukálni vagyunk kénytelenek.

A folyó év nagyobb ajándékozói közül kiemelkednek: a Carnegie Endowment for International Peace, mely egy 766 műből, 1195 kötetből álló «Americana» gyűjteményt ajándékozott. A nagy gonddal összeválogatott gyűjteményben az Észak-Amerikára vonatkozó standard művek foglalnak helyet; főszűly azokon a tudományágakon nyugszik, melyek az U. S. A. politikai és erkölcsi gondolatvilágára vetnek intenzívebb világot. Különösen erősen vannak képviselve a társadalmi tudományok: a politika és szociológia, az alkotmányjog, a közgazdaságtan; ezek mellett a történelem, pedagógia, az Egyesült Államok bölcsészeti és szépirodalma.

Tekintettel a gyűjtemény zárt tárgyi egységére, elhatároztam, hogy nem bontom azt meg a könyveknek a Könyvtár szakjaiba való beosztásával, hanem egy tovább építendő különgyűjtemény, az «Americana» alapanyagaként külön kezeltetem. Továbbá, egyrészt azért, hogy a nagyértékű ajándék megbecsülésének kifejezést adjak, másrészt, hogy az Amerika iránt érdeklődők rendelkezésére bibliografiai segédeszközt bocsássak e legelső szakgyűjteményből, — betűrendes címjegyzékét meg is jelenttettem. Az *Egyetemi Könyvtár Címjegyzékének Mellékletei* sorozatában. Az év másik nagy ajándékozója The Hispanic Society of America, New-York, mely igen értékes spanyolvonatkozású könyvtárt bocsátott rendelkezésünkre sok ritka és bibliofil értékű munkával.

* * *

A Könyvtár forgalmát a következő statisztikai táblázatok illusztrálják:

I. Olvasóterem forgalma.

Hó	Nyitva volt napon át	Olvasók száma	Használt művek száma	Napi forgalom arányszáma:	
				Olvasó	Mű
Jan.	25	4500	10,525	180	421
Febr.	23	4820	11,104	209	477
Márc.	26	6036	8,810	232	339
Ápr.	18	4166	5,875	231	326
Máj.	25	5091	7,246	204	290
Jún.	24	2193	3,157	91	132
Júl.	26	562	1,021	22	39
Aug.	—	—	—	—	—
Szept.	22	2033	3,452	92	157
Okt.	21	4059	5,723	193	272
Nov.	12	2353	3,174	146	265
Dec.	18	3461	4,586	192	255
Összesen:	240	39,274	64,673	164	269

II. Folyóiratterem forgalma.

Hó	Nyitva volt napon át	Olvasók száma	Használt művek száma	Napi forgalom arányszáma:	
				Olvasó	Mű
Jan. ...	25	1622	3374	64	134
Febr. ...	24	1526	3158	63	131
Márc. ...	27	1780	3704	65	137
Ápr. ...	18	1084	2168	60	120
Máj. ...	24	1277	2663	53	111
Jún. ...	24	1007	2081	42	87
Júl. ...	26	883	1953	34	75
Aug. ...	—	—	—	—	—
Szept. ...	24	1278	2849	53	119
Okt. ...	21	1273	2865	61	136
Nov. ...	25	1682	3781	67	151
Dec. ...	21	1484	3119	71	182
Összesen :	259	14,896	31,715	57	122

III. Kölcsönző-osztály forgalma.

Hó	Nyitva volt napon át	Olvasók száma	Használt művek száma	Napi forgalom arányszáma	
				Olvasó	Mű
Jan. ...	25	733	1834	29	75
Febr. ...	23	822	1866	35	81
Márc. ...	26	930	2168	35	83
Ápr. ...	18	623	1366	34	70
Máj. ...	24	708	1514	30	63
Jún. ...	24	666	1834	28	76
Júl. ...	26	658	1810	25	70
Aug. ...	—	—	—	—	—
Szept. ...	23	770	1816	34	79
Okt. ...	26	1035	2354	40	91
Nov. ...	25	958	2099	38	84
Dec. ...	21	698	1598	33	76
Összesen :	261	8,601	20,259	33	78

Az elmúlt év statisztikájával szemben a fenti adatok közül az olvasótermek forgalmára vonatkozók ez év őszétől kezdve visszaesést mutatnak, amiben része van az ősz folyamán fellépett járványoknak, főoka azonban az Orsz. Széchényi Könyvtár olvasótermének újbóli megnyitására is keresendő. Olvasótermünknek erre a kb. 25%-os tehermentesítésre már sürgető szükségünk volt a tavalyi téli hónapok túlszulfolt-sága után. Az olvasóteremmel szemben azonban ismét lényegesen növekedett a kölcsönzési osztály és különösen a folyóiratosztály forgalma. A folyóirat-olvasó szobák egyre szűkebbeknek bizonyulnak és a folyó-

iratosztály anyagának s ezzel együtt népszerűségének is rohamos növekedésével egyre kevésbé képesek a közönséget befogadni.

A Könyvtár személyzetében az 1928. év folyamán a következő változások állottak be:

A Nagyméltóságú Miniszter Úr 4432/1928. IV. ü. o. sz. rendeletével 1928. II. 11-én GRÓSZ Géza egyetemi könyvtárőr a VII. B. f. o.-ból a VII. A. f. o.-ba, — SÁNTAY Mária dr. segédőr a IX. f. o.-ból a VIII. f. o.-ba könyvtárórré, — GÁSPÁR Ilona dr. könyvtártiszt a X. f. o.-ból a IX. f. o.-ba segédórré, — a 26,717/1928. IV. ü. o. sz. rendelettel pedig 1928. IV. 28-án MORAVEK Endre dr. egyetemi könyvtári ideiglenes szakdíjnok a X. f. o.-ba könyvtártisztté kineveztetett.

A könyvtári díj terhére ideiglenes szakdíjnokként alkalmaztatott 1928. máj. 1-től SPENEDER Andor dr. az Orsz. Könyvforgalmi és Bibliografiai Központ díjtalan gyakornoka. Nevezett 1928. júl. 1-én a szolgálatból kilépett és helyette BÁNRÉVY György magyar-német szakos végzett bölcsészettanhallgató alkalmaztatott.

CZEKE Marianne dr. egyetemi könyvtárőr saját kérelmére a Nagyméltóságú Miniszter Úr 26,249/1928. IV. ü. o. sz. rendeletével szolgáltatételre folyó évi ápr. 10-én az Orsz. Tanügyi és Pedagógiai Könyvtárhoz osztatott be és helyette az Orsz. M. Gyűjteményegyetem 268/928 sz. rendelettel PROHÁSZKA Lajos dr.-t, a Magyar Nemzeti Múzeum alkönyvtárnokát az Egyetemi Könyvtárnak szolgálatra átengedte.

NAGY Aranka egyetemi könyvtári szakdíjnok a Rector Magnificus 7391/1927—28. számú rendelete értelmében f. évi márc. 1-től szolgálati érdekből a Tudományegyetem gazdasági hivatalába helyeztetett át.

DOMANOVSKY Ákos dr. könyvtári segédőr a berlini Alexander von Humboldt Stiftungtól egy éves ösztöndíjat nyervén, f. évi május hó 1-től részére 31,047/1928. IV. ü. o. sz. Vkm. rendelettel egyévi tanulmányi szabadság engedélyeztetett.

BISZTRAY Gyula dr. könyvtártiszt 81,543/1928. IV. ü. o. sz. Vkm. rendelet alapján 1928. nov. 1-én félévi szabadsággal Párisba távozott, hogy az American Library Association által fenntartott École de Bibliothécaires tanfolyamát látogassa és könyvtári tanulmányokat folytasson.

JUHOS Elek és KOVÁCS József napibéres szolgálát a Rector Magnificus 1928. júl. 6-án II. oszt. altisztekké kinevezte.

Végezetül legyen szabad még jövő évi programomat röviden vázolni. A könyvanyag-rendezést, a belső könyvtári reformokat illetőleg a következőket tervezem.

Mindenekelőtt folytatni kívánom az olvasótermi anyag revízióját, kiegészítését és a betürendes címjegyzék munkálatait és ez utóbbi befejezése után melléje egy új kartoték-rendszerű szakkatalógust fogok állíttatni. Az anyag könyvkatalogusban való közlésétől — mint azt már mult évi jelentésemben is jeleztem — el kívánok tekinteni, minthogy ez nemcsak túlköltségesnek, de tekintettel arra, hogy az anyag gyakori felújítást igényel, inökonomikusnak is bizonyult.

Programmom második és az előzőnél sokkal nagyobb terjedelmű munkát jelentő pontja, a közönség használatára álló és a könyvtár egész állományát felölelő betürendes kartoték címjegyzék felállítása. Ennek a már megkezdett munkának végrehajtását, tekintettel annak méreteire, össze fogom kapcsolni a nagy betürendes címjegyzék revíziójával és a Könyvtár egész könyvállományának a Központi címjegyzék számára való bejelentésével. E három feladatnak az összekapcsolása alig jelent munkatöbbletet az egyiknek elkülönített elintézésével szemben, viszont az együttes elintézésével munkamegtakarítást érhetek el. A munkálatokat a gyűjteményes és sorozatos művek céduláinak revíziójával, ill. újrafelvételével fogjuk elkezdni, ezekután az egyes nagy címszavak mint (ARISTOTELES, GOETHE, Report, Handbuch stb.) kerülnek sorra, utoljára maradnak az önálló egyes munkák, mint amelyeknek felvételei legkevésbé szorulnak revízióra. Természetesen e munka hosszú ideig, legalább 10 évig fog tartani, minthogy 640.000 kötetnek, ill. 2 millió cédulának revíziójáról és másolásáról van szó.

Kevésbé nagy lélekzetű, de szintén igen sürgős a metszetanyag felvétele és rendezése, miután metszetgyűjteményünknek csak kb. egy-ötöd része van feldolgozva.

Ezekkel a feladatokkal szemben, melyek a Könyvtár hivatali hatáskörében elintézhetőek, — állanak a Könyvtár épületét és berendezését illető technikai reformok, melyek közül nem egy ép ily sürgető, de melyeknek megvalósítása kizárólag a rendelkezésre álló anyagi eszközöktől függ.

A feladatok között első helyre tenném a villanyvilágítás bevezetését a Reáltanoda-utcai front második emeletének raktártermeibe, ami nem is okozna jelentékenyebb kiadást: az összköltségek mintegy 1000—1200 P-re tehetőek.

Igen sürgős lenne továbbá az utcai épület frontjának és udvari részének tatarozása, továbbá az olvasóterem renoválása és freskóinak letisztítása. A tatarozási munkák összköltségei kb. 40.000 P-t tennének ki.

Fontos és sürgős feladat lenne a második emelet hosszú folyosójának és eddig lakás céljaira szolgált 4 udvari helyiségének beállványozása SCHLICK-VAJDA rendszerű vasállványokkal, miután jelenleg három udvari helyiség ideiglenesen, a negyedik helyiség és a folyosó pedig egyáltalában nincsenek beállványozva. A Ganz-Danubius Rt. költségvetése szerint a beállványozás 47.950 P-be kerülne.

Végül szükségesnek tartom a már a múlt évi jelentésemben felsorolt érvekre hivatkozva hangsúlyozni az új folyóiratterem építésének szükségességét. A tapasztalat: jelenlegi folyóiratolvasó helyiségeink egyre növekvő látogatottsága is azt mutatja, hogy a modern könyvtárakban nagy jelentőségre szert tevő, folyton növekvő látogatottságú folyóiratolvasót Könyvtárunk sem fogja már sokáig nélkülözhetni. Az építési költségek összesen 120.000 P-re rugnának.

Nemcsak a vezetésem alatt álló Könyvtár érdekében szólok, hanem országos érdeket képviselek akkor, amikor befejezsképpen bátor vagyok rámutatni arra, hogy a Könyvtár megfelelő fejlesztése mennyire megkívánna, hogy az állami költségvetés keretében felőle oly mértékben történjék gondoskodás, mint a háború előtti években s a Könyvtár 45.000 koronának megfelelő évi átalányban, azaz 60.000 P-ben részesüljön. Ugyancsak legyen szabad megismételnem a Könyvtár tisztviselői-létszámának szaporítására irányult kérésemet is. Az Egyetemi Könyvtár változatlan kevés számú (13 kinevezett tisztviselő és 2 szakdíjnok) tisztviselője a fellendülő könyvbeszerzés és az ezt követő megnövekedett forgalom következtében előállott munkatöbbletet csak a legnagyobb erőfeszítés árán tudja elvégezni. Kötelességem rámutatni, hogy a kis státus következtében a Könyvtár fejlődésének el kell maradni a többi, lényegesen nagyobb státussal bíró könyvtárak mögött. Az Egyetemi Könyvtár tisztviselői-létszámához viszonyítva, egybevetésünk a legkedvezőtlenebb állapotot tünteti fel, minthogy Könyvtárunk tisztviselő-személyzetét éppen kétszeresére kellene növelni ahhoz, hogy amazokéval egyenlő arányba állítsassék. — Mindezt nem azért voltam bátor ismételtlen megemlíteni, mintha a személyzet ilymértű szaporítására gondolnék; azonban legyen szabad teljes nyomatékkal megemlítenem, hogy a közszolgálat érdekében állónak tartom, hogy a Könyvtár személyzete 3—4 szakdíjnosokkal és 3—4 napibéres szolgálával szaporíttassék.